

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 07.12.2016)

позивача) надати додаткові докази для з'ясування обставин, що мають значення для прийняття законного, обґрунтованого та вмотивованого рішення про здійснення відсторонення від посади / тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом / арешту майна». Право слідчого судді повертати клопотання (у запропонованій редакції) слід передбачити і під час розгляду питань про привід підозрюваного, обвинуваченого, доповнивши ст. 142 КПК України.

Література

1. Гловюк І.В. Слідчий суддя у кримінально-процесуальному доказуванні / І.В. Гловюк. // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_3_8.
2. Скрипіна Ю.В. Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ю.В. Скрипіна ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2008. – 20 с.
3. Сиза Н.П. Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України [Електронний ресурс] / Н.П. Сиза // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2012. – № 2 (6). – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.
4. Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування / М.А. Погорецький // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 3. – С. 63-79.
5. Лукашкина Т.В. Следственный судья как субъект доказывания в уголовном производстве // Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства : матеріали регіонального круглого столу, 19 квітня 2013 року / Нац. ун-т "Одеська юрид. акад." – Одеса : Юрид. літ., 2013. – С. 57-62.
6. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14>.
7. Ухвала Дніпровського район. суду м. Києва від 03.11.2016 (справа № 755/14915/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62449311>.

Торбас О.О.

старший викладач кафедри
кримінального процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

ЧИ ПОТРЕБУЄТЬСЯ УХВАЛА СЛІДЧОГО СУДДІ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ЖИТЛА – МІСЦЯ ПОДІЇ ЗА НАЯВНОСТІ ДОБРОВІЛЬНОЇ ЗГОДИ ВЛАСНИКА?

Згідно зі ст. 2 КПК України завданням кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального прова-

дження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Зважаючи на значний обсяг владних повноважень, якими володіють уповноважені особи органів досудового розслідування, найбільше повніше значення завдань кримінального провадження проявляється при проведенні процесуальних дій, які значною мірою обмежують права та свободи людини. Саме тому суб'єкти владних повноважень при здійсненні досудового розслідування повинні неухильно дотримуватись вимог кримінального процесуального законодавства, що є основною гарантією забезпечення прав учасників кримінального провадження. Проте така вимога виконується далеко не завжди. Це може бути пов'язано або з нечіткістю формулювань законодавчих конструкцій, або з умисним порушенням вимог чинного КПК працівниками органів досудового розслідування. Інколи ці підстави можуть зустрічатися одночасно. Яскравим прикладом є процесуальні порушення, які виникають при проведенні огляду житла, яка одночасно являється місцем події.

Згідно з ч. 1 ст. 237 КПК огляд проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Частина 2 ст. 237 КПК зазначає, що огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами КПК, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи. Обшук, у свою чергу, проводиться виключно на підставі ухвали слідчого судді (ч. 2 ст. 234 КПК). Це дає змогу дійти очевидного висновку – будь-який огляд житла вимагає ухвали слідчого судді. Проте порядок огляду житла, яке являється місцем події, правозастосовцями тлумачиться по-різному. І головною причиною цьому є розуміння та правильне застосування положень ст. 233 КПК.

Так, в ч. 1 ст. 233 КПК зазначено, що проникнення до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою може відбуватися або за добровільною згодою особи, яка володіє житлом, або на підставі ухвали слідчого судді. В ч. 3 ст. 233 КПК міститься перелік виключень, за яких проникнення може відбутися до постановлення ухвали слідчого судді. Таке проникнення може відбутися лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. В такому випадку після вчинення відповідних дій прокурор або слідчий за погодженням з прокурором зобов'язані невідкладно звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. В даному випадку одразу слід зазначити, що проникнення до житла може відбуватися не тільки для проведення обшуку, а і для проведення огляду. Незрозумілим є уточнення законодавця, що після проникнення до житла необхідно звернутися з клопотанням про проведення обшуку, а не огляду. Більше того, проник-

нення до житла у невідкладних випадках відбувається, як правило, на початковому етапі досудового розслідування або навіть до внесення відомостей до ЄРДР. Згідно зі ст. 214 КПК до внесення відомостей до ЄРДР допускається проведення лише огляду місця події, що ще раз підкреслює нелогічність ч. 3 ст. 233 КПК. У зв'язку з такою правовою невизначеністю на практиці почали з'являтися клопотання (або навіть подання [1; 2]) про визнання законним проведеного огляду місця події житла, які подаються слідчим за погодженням з прокурором до слідчого судді, які, за наявності доведених підстав для проведення огляду житла до ухвали слідчого судді, як правило, підлягають задоволенню. Хоча чинний КПК не передбачає таку форму звернення до слідчого судді, як подання, невдале формулювання ч. 3 ст. 233 КПК змушує працівників органів досудового розслідування шукати інші шляхи санкціонування проведеного огляду.

В той же час далеко не завжди після проведення огляду житла – місця події слідчі звертаються до слідчого судді щодо визнання законним його результатів. Дуже часто огляд житла (особливо у невідкладних випадках) проводиться на підставі добровільної згоди власника такого житла. Цього, на думку деяких слідчих, достатньо, і в подальшому до слідчого судді звертатися не потрібно. Очевидно, що такого роду висновок впливає з ч. 1 ст. 233 КПК, де сказано, що проникнення до житла відбувається або за добровільною згодою власника, або за ухвалою слідчого судді. Проте такий висновок не відповідає ч. 2 ст. 237 КПК, де сказано, що огляд житла проводиться за правилами, передбаченими для обшуку житла, а обшук житла завжди вимагає ухвали слідчого судді.

На практиці думки також розділилися. Одні судді вважають відсутність ухвали слідчого судді про проведення огляду суттєвим порушенням вимог чинного кримінального процесуального законодавства, а тому протокол огляду і всі інші докази, які базуються на цьому протоколі, повинні бути визнані недопустимими доказами [3-5]. Інші судді – навпаки – керуються ч. 1 ст. 233 КПК та у своїх рішеннях відмовляють у задоволенні клопотання про визнання доказу недопустимим [6; 7; 8]. Такі суттєві відмінності у судових рішеннях з однакових питань можуть бути пояснені відсутністю єдиної позиції у ВССУ. Так, в Листі “Про деякі питання здійснення слідчим суддею першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження” зазначено, що до переліку процесуальних дій, які проводяться на підставі ухвали слідчого судді, включається огляд житла чи іншого володіння особи за відсутністю добровільної згоди особи, яка ним володіє [9]. З іншої сторони, в ухвалі ВССУ від 21.10.2015 сказано, що “посилання прокурора на можливість проведення огляду за згодою власника житла згідно з положеннями ч. 1 ст. 233 КПК є безпідставним, оскільки ця норма закону не регламентує проведення огляду житла, а встановлює винятки із загального правила (недоторканість житла чи іншого володіння особи) – можливість проникнення до жи-

тла тільки на підставі ухвали слідчого судді чи за добровільною згодою особи, яка ним володіє, або у невідкладних випадках, зазначених в ч. 3 ст. 233 цього Кодексу” [10].

В даному випадку слід погодитись з позицією ВССУ, яка висловлена в ухвалі, адже проникнення до житла не передбачає проведення слідчих (розшукових) дій, а лише сам факт вторгнення до володіння особи. Крім того, “...на підставі письмової згоди власника житла, працівники органу досудового розслідування мають повне право увійти до його помешкання та знаходитися у ньому, в тому числі і оглядати його” [11]. Проте проводити огляд саме як слідчу дію, результатом якої буде протокол, на підставі добровільної згоди власника не можна, адже власник надав згоду лише на проникнення до житла, а не на проведення у ньому огляду.

Саме тому, незважаючи на наявність невідкладних випадків чи на наявність добровільної згоди власника житла, слідчий зобов’язаний після проведення огляду звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді. В іншому випадку всі докази, які були отримані в результаті проведення даної слідчої (розшукової) дії, повинні бути визнані судом недопустимими.

Література

1. Ухвала слідчого судді Бериславського району Херсонської області від 07.08.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48179379>.
2. Ухвала слідчого судді Бериславського району Херсонської області від 28.07.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47513114>.
3. Ухвала Софіївського районного суду Дніпропетровської області від 25.02.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37339595>.
4. Ухвала Бориславського міського суду Львівської області від 14.09.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52557427>.
5. Ухвала Комсомольського районного суду м. Херсона від 20.11.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53634789>.
6. Ухвала Андрушівського районного суду Житомирської області від 19.02.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55953876>.
7. Ухвала Здолбунівського районного суду Рівненської області від 24.06.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59640325>.
8. Ухвала Волочинського районного суду Хмельницької області від 15.10.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52346192>.
9. Лист ВССУ «Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0558740-13>.
10. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21.10.015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52346192>.
11. Огляд житла як слідча дія [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://advokat-rivne.io.ua/s2294827/oglyad_jitla_yak_slidcha_diya.